

НАРЪЧНИК ЗА УЧАСТНИЦИ

МЛАДЕЖКИ ДИАЛОЗИ ЗА ИЗГРАЖДАНЕ НА

КОНСЕНСУС

Проект „Младежи за консенсусна демокрация: от диалог към участие“

Практическо
ръководство за
подготовка и участие
на младежи в
публични диалози,
които генерират
консенсусни решения
по въпроси, засягащи
младите хора

Младежки диалози за изграждане на консенсус

Наръчник за участници

Практическо ръководство за подготовка и участие на младежи в публични диалози, които генерират консенсусни решения по въпроси, засягащи младите хора

Проект „Младежи за консенсусна демокрация: от диалог към участие“

Автор: Фондация „Билитис“

Редактор: Павлина Върбанова

Дизайн: Мануела Попова

Съфинансирано от
Европейския съюз

bilitis

Този наръчник е създаден в рамките на инициативата „Младежи за консенсусна демокрация: от диалог към участие“, ПАКТ 36/20.03.2026, финансирана от Европейския съюз и Фондация „Институт Отворено общество – София“ (УООС). Изразените възгледи и мнения са единствено на автора и не отразяват непременно тези на Европейския съюз, на Европейската изпълнителна агенция за образование и култура (ЕАСЕА) или на УООС. Нито Европейският съюз, нито ЕАСЕА, нито УООС могат да бъдат държани отговорни за тях.

Съдържание

1. За кого е този наръчник	4
2. Какво е младежки диалог за изграждане на консенсус	4
3. Тема на диалога: как я избираме	4
4. Структура на събитието	5
5. Подготовка на диалога	6
6. Роли в отбора	7
7. Първа презентация на отбора	8
8. Изясняващи въпроси	9
9. Кръг за отговор и интегриране	10
10. Работа с публиката и с идеите в залата	11
11. Карта на консенсуса	11
12. Финално общо решение и съвместна презентация	12
13. Правила за добро участие	13
14. След диалога: какво следва	13
Приложения: работни шаблони за отборите	14

1. За кого е този наръчник

Наръчникът е предназначен за млади хора, които ще участват като говорители в младежки диалози за изграждане на консенсус. Той е втората част от практическия инструментариум „Младежки диалози за изграждане на консенсус“ и допълва Наръчника на модератора. Докато Наръчникът на модератора обяснява как се подготвя и фасилитира процесът, този наръчник обяснява как вие като участници може да се подготвите, да говорите уверено, да слушате активно и да стигнете заедно с другия отбор до общо предложение.

Форматът е създаден, за да стимулира сътрудничеството между двата отбора. Вместо жури, класиране и победител, в центъра стои общото предложение. Вашата задача е, тръгвайки от различни точки, да стигнете до общо решение, да проверите силните и слабите страни на всеки подход и да изготвите предложение, което може да бъде прието като разумно, справедливо и приложимо.

Най-важното в едно изречение

В младежкия диалог за изграждане на консенсус двата отбора работят заедно, за да изготвят практическо решение на проблем, който засяга младите хора или местната общност.

2. Какво е младежки диалог за изграждане на консенсус

Младежният диалог за изграждане на консенсус е структурирано публично събитие, в което два отбора от млади хора разглеждат проблем, засягащ младежите или местната общност. Отборите започват от различни гледни точки или вървят по различни пътища към решение, но остават отворени за гледната точка на другите. По време на диалога те задават въпроси, изслушват се, откриват общи ценности и съчетават най-ценните идеи в едно общо предложение.

Форматът черпи вдъхновение от младежките дебати, защото те учат младите хора да говорят ясно, да подкрепят аргументите си, да работят в отбор и да спазват време. Тук обаче целта е различна. В дебата често се учим как да защитим дадена позиция и да спечелим спор. В диалога за консенсус се учим как да уважаваме различните гледни точки и да изготвим решение заедно.

В този наръчник консенсусът означава общо решение, в което различните гледни точки се зачитат, основните притеснения са отчетени и това решение може да бъде подкрепено или поне прието от всички основни участници в процеса. Участниците може да запазят различия по отделни въпроси, но работят за предложение, което е достатъчно разумно, справедливо и приложимо за всички. Когато по даден въпрос не се постигне съгласие, той се записва като „Неразрешено, но записано“, за да бъде видим за следващи разговори или институционални срещи.

3. Тема на диалога: как я избираме

Темите на младежките диалози за изграждане на консенсус са предварително зададени от организаторите и модераторите. Това означава, че всички участници работят по обща тема, която е важна за младите хора, и има потенциал да се стигне до практическо предложение по нея.

Темите могат да бъдат идентифицирани на базата на предварително проучване сред младежи: анкета, фокус група, кратки интервюта, разговори с ученически съвети, младежки организации или участници в младежки инициативи. Така темата отразява реални тревоги, интереси и предложения на младите хора.

Особено важно е как формулираме темата. Добрата формулировка е структурирана като въпрос, който открива пространство за решение. Например вместо „Кой е виновен за замърсяването на Черно море?“ по-подходящо е да се пита „Какви съвместни действия на институции, бизнес, граждани и млади хора могат да намалят замърсяването на Черно море?“. Вместо „Трябва ли социалните мрежи да бъдат ограничени?“ по-подходящо е „Как младите хора могат да използват дигиталните пространства безопасно, критично и активно?“.

Какво означава предварително зададена тема

Темата дава общата рамка. Всеки отбор сам върви по своя път към решение и го променя, когато чуе добри аргументи, нови факти или важни притеснения от другия отбор и от публиката.

4. Структура на събитието

В едно събитие участват два младежки отбора. Обичайният формат е отбор А и отбор Б, като всеки от тях включва по трима активни говорители. На събитието присъства и по-широка група участници: други млади хора, учители, родители, представители на граждански организации, местни институции, журналисти или заинтересовани граждани. Препоръчителният общ брой на участниците в събитието е до 40 души, за да може публиката да бъде включена, без диалогът да загуби структурата си.

Събитието се води от модератор, подпомаган от помощник-модератор. Модераторът следва структурата, задава изясняващи въпроси и помага на отборите да се движат към общо решение. Помощник-модераторът може да следи времето, да дава знак, когато остава една минута, да раздава материали и да води бележки за процеса.

Фаза	Какво се случва	Време
1. Откриване и правила	Модераторът обяснява целта, правилата и ролята на отборите.	10 мин
2. Рамкиране на проблема	Темата се представя неутрално като общ проблем за решаване.	5 мин
3. Първи презентации	Всеки отбор представя своя път за решение. Обикновено първата презентация се изнася от първия и втория говорител, а третият говорител може да се включи с кратко послание за отвореност към общо решение.	20 мин
4. Изясняващи въпроси	Отборите задават въпроси, за да разберат по-добре предложението и подхода на другия отбор. Въпросите се подготвят от целия отбор, но може да бъдат зададени от един или повече говорители.	10 мин
5. Отговор и интегриране	Всеки отбор посочва убедителна теза, аргумент или идея от другия подход, назовава притеснения и предлага мост към общото решение. Обикновено този кръг се води от свързващия говорител с подкрепа от другите участници при нужда.	20 мин
6. Разходка сред идеите	Публиката добавя идеи и предложения и посочва възможни рискове чрез залепващи се листчета.	15 – 20 мин

7. Карта на консенсуса	Идеите се подреждат в обща видима карта.	20 – 25 мин
8. Общо решение	Двата отбора формулират кратко общо предложение.	20 мин
9. Проверка със светофар	Чрез вдигане на зелен, жълт или червен картон участниците от двата отбора показват подкрепа, подкрепа под условие или несъгласие с предложенията. Модераторът може да включи и публиката в проверката на идеите.	10 мин
10. Финална презентация	Отборите представят общото предложение заедно. Обикновено това се прави от по един представител на всеки отбор или от двамата свързващи говорители.	10 мин
11. Закриване	Обобщават се следващите стъпки.	5 мин

Кратки консултации с модератора

В хода на събитието модераторът може да проведе кратка консултация с всеки от двата отбора. Целта е да помогне на отбора да подреди мислите си, да изясни основните си притеснения и да формулира по-ясно какво може да приеме от подхода на другия отбор. Такава консултация може да се проведе след изясняващите въпроси и преди кръга за отговор и интегриране, особено ако отборите имат нужда да осмислят чутото. Тя може да се проведе и след проверката със светофар, ако голяма част от участниците са показали несъгласие или сериозно притеснение чрез червени картони. В такъв случай целта е да се помогне на отборите да разберат къде е трудността и как предложението може да бъде адаптирано, без да се губи основната гледна точка.

Консултациите трябва да бъдат кратки, последователни и равнопоставени по време за двата отбора. Например модераторът може да отдели по три минути на всеки отбор. По време на тази среща той може да задава въпроси, например: „Коя част от предложението на другия отбор можете да приемете?“, „Кое е най-сериозното ви притеснение?“, „Какво трябва да се промени, за да подкрепите общото решение?“, „Как може да формулирате мост между двата подхода?“. Предложенията се формулират от младите участници и трябва да отразяват тяхната гледна точка.

5. Подготовка на диалога

Участието в диалога започва преди публичното събитие. По време на подготовката модераторът помага на младите участници да разберат темата, да сформират балансиран отбор, да изберат път за решение, да разпределят ролите и да подготвят първите си изказвания. Речите и финалният резултат се формулират от самите младежи, а модераторът помага процесът да бъде ясен и продуктивен, а участниците – равнопоставени.

Най-добре е подготовката да започне поне две до четири седмици преди събитието. Задължително е да има най-малко една подготвителна среща с всички млади говорители и допълнително време за самостоятелна работа в отборите. Подготовката е възможност да влезете в диалога уверено и с достатъчно знания и събрани данни, за да можете после да промените и подобрявате идеите си на база информирано съгласие.

Какво трябва да направи отборът преди събитието

1. Да разбере темата и проблема. Запитайте се: какъв точно проблем обсъждаме и защо той засяга младите хора?
2. Да избере път за решение. Това е логичен подход за решаването на проблема, който излиза извън простото разделение „за“ или „против“. Пътят за решението се обсъжда в отбора и се структурира на основата на споделени граждански ценности и подход, който отразява гледната точка и креативността на участниците.

3. Да събере примери, факти и преживян опит. Достатъчно е да съберете информация, която ви позволява да говорите конкретно и да подкрепите предложенията си с примери.
4. Да идентифицира засегнатите групи: кой печели, кой губи, кой често остава невидим?
5. Да разпредели ролите в отбора и да подготви първата (въвеждаща) презентация.
6. Да подготви изясняващи въпроси към другия отбор, които са формулирани по начин, показващ откритост и готовност за диалог.
7. Да помисли кои части от собствения му подход са най-гъвкави и могат да бъдат променени на база предложенията на другия отбор, както и кои ключови елементи/рискове/предизвикателства трябва задължително да бъдат отчетени.
8. Да тренира изнасянето на първата реч в рамките на допустимото време. В една убедителна реч основната позиция е представена ясно, аргументите са логически подредени. Това помага на публиката лесно да проследи смисъла и значението на казаното.

Какво означава предварително загадена тема

Темата дава общата рамка. Всеки отбор сам върви по своя път към решение и го променя, когато чуе добри аргументи, нови факти или важни притеснения от другия отбор и от публиката.

6. Роли в отбора

Всеки отбор обикновено включва трима млади говорители. Ролите са равнопоставени и помагат на отбора да разпредели ясно задачите си. Целта е съвместно мислене и участие на всички, затова не се излъчва формален лидер. Ако по време на подготовката ви трябва вътрешна организация, може да определите координатор на подготовката или човек, който записва бележки. Тази функция подпомага работата на отбора, без да дава повече право на говорене или вземане на решения.

Роля	Какво прави
Представящ проблема и ценностите	Обяснява как отборът разбира проблема, защо той е важен и кои ценности са заложили: участие, справедливост, безопасност, равнопоставеност, доверие, екологична отговорност или други.
Представящ доказателствата и заинтересованите страни	Показва примери, данни, преживян опит и групи, които са засегнати от проблема. Помага на отбора да говори конкретно и ясно.
Свързващ говорител	Слуша внимателно другия отбор и търси елементи на съгласие. В кръга за отговор и интегриране помага да се посочат убедителни тези, аргументи или ценни идеи на другия отбор и да се предложи мост към общо решение.

Ролите могат да се сменят според нуждите и уменията на участниците. Важно е обаче всеки отбор да покрие и трите функции: да обясни проблема, да го подкрепи с примери и да прокара мост към другия подход.

Какво трябва да направи отборът преди събитието

Разпределението на ролите помага на отбора да се подготви, а всеки от тримата говорители има видимо участие в диалога. Целта на формата е не само да се представи убедително предложение, но и всички участници в отбора да развият умения за публично говорене, слушане и съвместно мислене.

В първата презентация основна роля имат представящият проблема и ценностите и представящият доказателствата и заинтересованите страни. Първият говорител може да въведе проблема, да обясни защо той е важен за младите хора и кои ценности са заложиени. Вторият говорител може да представи примери, факти, засегнати групи и основния път за решение. Свързващият говорител може да се включи в края на първата презентация с кратко послание за отвореност към общо решение, например: „Искаме да обсъдим с участниците от другия отбор как нашият подход може да се съчетае с техните предложения“.

В кръга за отговор и интегриране водеща роля има свързващият говорител. Неговата задача е да покаже какво е чул от другия отбор, кои идеи могат да бъдат приети и какъв мост към общо решение може да се предложи. При нужда може да бъде подкрепен от другите двама говорители, особено когато трябва да се уточни факт, пример или притеснение. Вторият кръг развива първата презентация, като показва как отборът е слушал, какво приема, какво го тревожи и какъв общ път нататък предлага.

Препоръчително е и тримата участници да имат активна роля, но не е необходимо всички да говорят еднакво дълго във всеки етап. По изключение един участник може да поеме по-голяма част от говоренето – например ако друг участник изпитва силно притеснение. Добрата отборна подготовка обаче цели включване на всички според техните роли, увереност и подготовка.

7. Първа презентация на отбора

Първата презентация е вашето начално представяне на темата и на пътя за решение. Тя представя вашия подход по уважителен и ясен начин, така че всички в залата да разберат как отборът ви вижда проблема и какъв подход предлага. Препоръчителната продължителност е около 7 минути на отбор.

Част	Какво да включите	Ориентировъчно време
1. Въведение	Формулирайте кратко проблема със свои думи.	1 мин
2. Защо проблемът е важен	Обяснете защо той засяга младите хора и кои ценности са заложиени.	1 мин
3. Кой е засегнат	Посочете групи, които са засегнати от проблема, включително такива, които често остават невидими.	1 мин
4. Доказателства и примери	Дайте конкретни примери, данни или споделете преживян опит.	1 – 2 мин
5. Път за решение	Представете подхода, който предлага вашият отбор.	2 мин
6. Отвореност за общо решение	Посочете какво бихте искали да обсъдите и комбинирате с другия отбор.	30 сек

Минипример

Ако темата е замърсяването на Черно море, единият отбор може да избере институционален път за решение: по-добър мониторинг, ясни санкции и по-бърза реакция на институциите. Другият отбор може да избере общностен път: образование, доброволчески кампании, стимули за бизнеса и младежки инициативи. И двата подхода могат да бъдат полезни. Целта на диалога е да се види как контролът, превенцията, образованието и участието на общността могат да се съчетаят.

Как да звучи началото

„Нашият отбор разглежда проблема през нуждата от по-ясна отговорност. Смятаме това за възможен подход и гледаме на отговорните институции и ясните механизми като на условие другите мерки да бъдат устойчиви.“

8. Изясняващи въпроси

След първите презентации отборите имат възможност да зададат изясняващи въпроси. Този кръг помага да разберете по-добре какво предлага другият отбор, какви рискове вижда и какво смята за важно. Един добър изясняващ въпрос прави разговора по-точен и подготвя отборите за общото решение.

Подходящо формулирани въпроси	Неподходящо формулирани въпроси
„Правилно ли разбираме, че вашият подход поставя акцент върху превенцията?“	„Не виждате ли, че вашият подход няма да проработи?“
„Кой според вас трябва да отговаря за изпълнението на тази мярка?“	„Защо предлагате нещо толкова нереалистично?“
„Как според вашето предложение ще се включат млади хора от по-малки населени места?“	„Не мислите ли, че нашето предложение е очевидно по-добро?“
„Какъв риск виждате, ако се избере само институционален подход?“	„Как може да защитите тази позиция?“

Когато задавате въпрос, опитайте се първо да покажете, че сте разбрали другия отбор, например: „Чухме, че за вас е важно решението да бъде достъпно за всички училища. Може ли да обясните как това ще стане на практика?“.

Кой задава изясняващите въпроси

Изясняващите въпроси се подготвят от целия отбор. Докато другият отбор говори, всеки от тримата участници може да си записва неясни моменти, важни идеи, рискове или неща, които иска да разбере по-добре. След това отборът бързо избира кои въпроси са най-важни, и ги формулира по уважителен начин.

Въпросите могат да бъдат зададени от един или повече говорители. Често това е свързващият говорител, защото неговата роля е да слуша внимателно и да търси мостове между подходите. Възможно е обаче и друг участник да зададе въпрос, ако той е свързан с неговата част от подготовката – например с фактите, засегнатите групи или ценностите.

Добра практика е отборът да зададе два или три кратки въпроса вместо много въпроси наведнъж. Въпросите трябва да помагат на отбора да разбере по-добре как мисли другата страна и какво може да бъде използвано по-късно при изграждането на общото решение.

9. Кръг за отговор и интегриране

В този формат след първите презентации следва кръгът за отговор и интегриране. В него всеки отбор показва как е възприел другия подход, посочва убедителни тези, аргументи или ценни идеи, назовава рискове, предизвикателства и съображения и предлага мост към общо решение. Препоръчителната продължителност е около 5 минути на отбор.

Стъпка	Какво да кажете
1. Обективно обобщение	„Най-важната теза, която чухме от другия отбор, е...“ „Най-убедителният аргумент на отбор Б беше, че...“
2. Какво можем да приемем	„Може да приемем идеята за..., защото...“
3. Притеснение	„Нашето основно притеснение е..., ако...“ „Основният риск, който виждаме, е...“
4. Мост към общо решение	„Предлагаме да съчетаем... с..., така че...“ „Може да избегнем риска от... като...“

Този кръг е един от най-важните моменти в диалога. Той показва, че отборът е слушал активно, разбрал е значим аргумент от подхода на другия отбор и е готов да включи идеи, които подобряват общото решение. Така започва истинското изграждане на консенсус.

Кой говори във втория кръг

Втората презентация, наречена кръг за отговор и интегриране, обикновено се води от свързващия говорител. Причината е, че тази част от диалога показва какво е чул отборът, какво може да приеме, какво го притеснява и как предлага двата подхода да бъдат свързани.

Възможно е вторият кръг да бъде представен само от свързващия говорител, но е по-добре той да бъде подкрепен от поне още един участник от отбора. Например свързващият говорител може да обобщи значим аргумент на другия отбор и да предложи мост към общо решение, а друг участник да назове основното притеснение или условието, при което отборът би подкрепил общия текст.

Ако отборът реши тримата говорители да се включат и във втория кръг, това също е възможно, стига изказването да бъде кратко и подредено. По-важно от еднаквата продължителност на говоренето е отборът да покаже, че е слушал внимателно и е готов да адаптира своя път за решение. Втората презентация трябва да съдържа четири ясни елемента: обективно обобщение на теза или аргумент от другия отбор, нещо, което може да бъде прието, основно притеснение и предложение за мост към общо решение.

Примерна формулировка

„Чухме, че отбор Б поставя важен акцент върху участието на младите хора и образованието. Съгласни сме, че без промяна в поведението няма устойчив резултат. Нашето притеснение е, че доброволните мерки сами по себе си може да не са достатъчни. Затова предлагаме общ път: младежка информационна кампания, комбинирана с ясен институционален механизъм за сигнализиране и реакция.“

10. Работа с публиката и с идеите в залата

Публиката участва като ресурс за достигане до по-добро решение. Хората в залата може да добавят гледни точки, да посочват рискове, да дават примери от своя личен опит или да посочват коя част от предложението изглежда най-приемлива за общността. За да се запази водещата роля на младите говорители и за да има ред при използването на приноса на публиката, идеите на хората в залата се записват на залепващи се листчета и се добавят към таблата с идеи за решаване на проблема.

Разходка сред идеите

При техниката „разходка сред идеите“ в залата се поставят няколко флипчарт листа с различни заглавия: 1) причини за проблема, 2) засегнати групи, 3) възможни решения, 4) рискове и 5) отговорни действащи лица. Участниците се движат между тях и добавят кратки бележки. Публиката има възможност да добави своите идеи и предложения в рамките на тази стъпка от процеса на генериране на общо решение. Вашата задача като отбор е да прочетете всички идеи като материал за подобряване на общото решение.

Цветни картони/проверка чрез светофар

След разходката сред идеите модераторът събира бърза обратна връзка от участниците в двата отбора и от публиката за приложимостта на записаните идеи чрез техниката „светофар“. Помощник-модераторът раздава предварително на всички в залата цветни картони. Зеленият картон означава подкрепа, жълтият – условно приемане или притеснение, а червеният – сериозна пречка за приемане на предложението. Картоните служат за ориентация: показват кои елементи получават подкрепа и кои части трябва да се прецизират, за да се стигне до по-устойчиво общо решение.

11. Карта на консенсуса

Това е видима работна карта, която помага на всички да видят как различните идеи постепенно се превръщат в общо предложение. Тя може да бъде изработена на флипчарт, бяла дъска, голям лист или дигитална дъска. Картата е инструмент за мислене и вземане на общо решение.

Зона в картата	Какво се записва
Общо разбиране за проблема	Какво и двата отбора приемат като основен проблем
Споделени факти и наблюдения	Примери, данни или преживявания, които участниците приемат като обща основа

Споделени ценности	Участие, справедливост, сигурност, равнопоставеност, взаимно уважение, доверие, устойчивост и др.
Притеснения и рискове	Условия, рискове и възможни негативни последици, които трябва да бъдат отчетени
Строителни блокове на решението	Идеи от двата отбора и от публиката, които могат да се съчетаят
Финално консенсусно предложение	Кратко общо решение с действия, отговорни действащи лица, първа стъпка и роля на младите хора
Неразрешено, но записано	Въпроси, по които остават различия и които трябва да останат видими за следващи разговори

Когато участвате в попълването на картата на консенсуса, мислете не само как вашият отбор да бъде разбран, а как да помогнете на всички да видят общата картина. Понякога най-полезният принос е кратко изречение, което свързва две идеи: „Това може да работи, ако добавим механизъм за обратна връзка“ или „Тази мярка трябва да включи и млади хора извън големите градове“.

12. Финално общо решение и съвместна презентация

Към края на диалога двата отбора обединяват своите пътища за решение и работят заедно върху финално общо предложение. То трябва да бъде кратко, ясно и приложимо. Фокусът е върху реалистична първа стъпка и ясно посочване кой какво трябва да направи.

Елемент	Въпрос, на който трябва да отговорите
Заглавие на предложението	Как ще наречете общото решение?
Проблем	Кой проблем решавате най-конкретно?
Споделени ценности	Кои ценности защитавате?
Действия	Кои 3 до 5 конкретни действия предлагате?
Отговорни действащи лица	Кой трябва да участва – младежи, училища, община, институции, бизнес, НПО?
Роля на младите хора	Как младите хора ще участват не само като консултирани, а като съавтори?
Подкрепа от институциите	Какво искате от институциите или от общността?
Първа стъпка	Какво може да се направи в рамките на един месец?
Неразрешени въпроси	Какво остава за уточняване?

Финална съвместна презентация

Събитието завършва със съвместна презентация на общото предложение. Тя може да бъде представена от по един човек от двата отбора или от двамата свързващи говорители. Добрата финална презентация казва: какъв проблем обсъдихме, по какво постигнахме съгласие, какво предлагаме, каква подкрепа искаме и какво младите хора могат да направят като следваща стъпка.

13. Правила за добро участие

В този формат доброто участие означава способност да се формулира ясна позиция, да се разбират аргументите на останалите участници и да се правят предложения, които повишават качеството на общото обсъждане и водят до по-обосновано финално решение.

- Слушайте, за да разберете, а не само за да отговорите.
- Коментирайте критично идеи, предложения и последици, като запазвате уважение към хората и групите.
- Преди да възразите, покажете, че сте разбрали какво е казал другият отбор.
- Използвайте примери, посочвайте причини и обяснявайте добре.
- Спазвайте реда на говорене и водете диалога спокойно.
- Търсете какво може да бъде съчетано и как различните предложения могат да се допълнят.
- Обсъждайте важните рискове и съображения, преди да приемете финална формулировка.
- Когато имате възражение, използвайте формулировката „Да, ако...“, за да превърнете притеснението в условие за по-добро решение.

Полезни изречения

- „Разбираме, че вашето основно притеснение е...“
- „Можем да приемем тази част, ако...“
- „Това предложение ще бъде по-убедително, ако добавим...“
- „Нашият отбор вижда риск в..., но смятаме, че той може да бъде намален чрез...“
- „Предлагаме този въпрос да остане в частта „Неразрешено, но записано“, защото не сме готови да го решим днес.“

14. След диалога: какво следва

След последната презентация финалното предложение може да бъде използвано в срещи с институции, в публични обсъждания, в младежки кампании или в следващи събития. Когато предложението е ясно и реалистично, то може да бъде представено на хора, които имат правомощия или ресурси да помогнат за изпълнението му.

Уменията, които развивате като участници, могат да бъдат използвани и извън конкретния формат „младежки диалози“. Може да ги приложите и като обучители на връстници, като представите отделни елементи от методологията в училище, младежки клуб, ученически съвет или неформална група. При координация с учители това може да стане в часовете по гражданско образование, философия, в час на класа или в дейности, свързани с ученическото самоуправление.

Участието в публичен диалог започва с подготовката. Може да започнете с малки упражнения: как се формулира проблем, как се задава изясняващ въпрос, как се слуша активно, как се попълва карта на консенсуса и как група от ученици стига до общо предложение. Така развивате умения, които ще бъдат полезни в много аспекти на работата в общността.

Приложения: работни шаблони за отборите

Следващите шаблони може да се използват по време на подготовката и по време на самия диалог. Те са помощни инструменти, които улесняват мисленето и работата в отбор.

Приложение 1. Бърз чеклист за подготовка

Въпрос	Отбележете
Разбрахме ли темата и формулировката на проблема?	☐
Избрахме ли път за решение, който излиза извън простото „за“ или „против“?	☐
Разпределихме ли ролите в отбора?	☐
Имаме ли конкретни примери, факти или преживян опит?	☐
Идентифицирахме ли засегнатите групи?	☐
Подготвихме ли първата презентация в рамките на допустимото време?	☐
Подготвихме ли изясняващи въпроси към другия отбор?	☐
Помислихме ли какво можем да приемем от другия подход?	☐
Имаме ли поне една идея за мост към общо решение?	☐

Приложение 2. Работен лист за път за решение

Елемент	Нашите бележки
Проблемът с наши думи	
Защо това засяга младите хора?	
Кои ценности са заложиени?	
Кои групи са засегнати?	
Какъв път за решение избираме?	
Какви примери или факти имаме?	
Какви рискове виждаме?	
Кои части от нашия подход са гъвкави?	
Какво бихме могли да комбинираме с другия отбор?	

Приложение 2. Работен лист за път за решение

Част от презентацията	Попълнете накратко
1. Как формулираме проблема?	
2. Защо темата е важна за младите хора?	
3. Кои ценности искаме да защитим?	
4. Кой е засегнат?	
5. Какви примери или факти ще използваме?	
6. Какъв е нашият път за решение?	
7. Как показваме, че сме отворени за общо решение?	

Приложение 4. Шаблон за кръга за отговор и интегриране

Стъпка	Нашата формулировка
Най-важната теза на другия отбор е...	
Можем да приемем...	
Нашето притеснение е...	
Предлагаме мост към общото решение...	
Какво трябва да се запише в картата на консенсуса?	

Приложение 5. Шаблон за финално консенсусно предложение

Елемент	Общ текст
Заглавие на предложението	
Проблем, който решаваме	
Споделени ценности	
Действие 1	
Действие 2	
Действие 3	
Отговорни действащи лица	
Роля на младите хора	
Каква подкрепа искаме?	
Първа стъпка в рамките на един месец	
Неразрешено, но записано	

Приложение 6. Кратък речник

Термин	Какво означава в този формат
Отбор	Група от млади говорители, които започват от общ път за решение и работят съвместно с другия отбор за финално предложение.
Път за решение	Начин, по който отборът предлага да се подходи към проблема. Той може да се променя и комбинира.
Консенсус	Общо решение, при което се зачитат различните гледни точки и се отчитат основните притеснения на участниците.
Карта на консенсуса	Видим инструмент, с който се подреждат проблемът, фактите, ценностите, притесненията и блоковете, изграждащи решението.
Изясняващ въпрос	Въпрос, зададен с цел разбиране и уточнение.
Кръг за отговор и интегриране	Втори кръг на презентации, в който отборите посочват убедителни тези, аргументи или ценни идеи, посочват рискове и съображения и предлагат мост към общо решение.